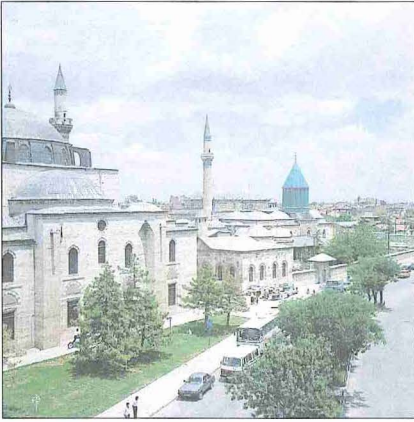

Mevlânâ Külliyesi – Konya

külliye halini almıştır (bk. MEVLÂNÂ KÜLLİYESİ). Günümüze gelen diğer tekke yapıları ise Mahmud Dede Zâviyesi, Sûd Tekkesi, Gazezler Tekkesi'dir.

Türbeler. Konya'da Osmanlı devrinde yapılmış türbelerin en önemli örnekleri Mevlânâ Dergâhı'nın hazîresinde bulunan türbelerdir. Bunlardan Hürrem Paşa Türbesi (1527), Hasan Paşa Türbesi (1573), Sinan Paşa Türbesi (1574), Fatma Hatun Türbesi (1621) sekizgen planlı tipik Osmanlı mezar yapılarıdır. Hürrem Paşa Türbesi'nin önünde bir revak bulunmaktadır. Aynı hazîredeki Mahmud Bey Türbesi 1534 yılında inşa edilmiştir. Musallâ Mezarlığı'ndaki Şeyh Şücâ (XVI. yüzyıl başı) ve Şeyh Halil (1597) türbeleri de önemli yapılardır.

Ticarî Yapılar. Osmanlı döneminde inşa edilen ticarî yapıların hiçbiri orijinal durumuyla günümüze kadar gelememiştir. 1538 tarihli, dokuz kubbeli Konya Bedestenini 1901'de yıktırılarak yerine Sanayi Mektebi (bugünkü özelidare binası) yaptırılmıştır (bk. BEDESTEN). Konya Çarşısı 1869 yılında Vali Tevfik Paşa, buğday pazarı ise 1901'de Vali Ferid Paşa tarafından inşa ettirilmiştir. Yok olan ticaret yapıları ise şunlardır: II. Bayezid'in yaptırdığı Kiremitli Han, Behram Ağa'nın inşa ettirdiği Avlun Han, Mahmud Paşa'nın yaptırdığı Alaca Han, Kösem Vâlide Sultan'ın yaptırdığı Vâlide Hanı, Mustafa Paşa'nın inşa ettirdiği Bezirgânlar Hanı, Kethüdâ Aslan Ağa'nın yaptırdığı Aslan Ağa Hanı. XIX. yüzyılda inşa edilen Mecidiye Hanı günümüzde de kullanılmaktadır.

Su Mimarisi. Osmanlı devrinde şehre gelen su miktarı artırılmış ve yeni su

kaynakları bulunmuştur. Yavuz Sultan Selim zamanında Dutlu suyu getirilmiş, Kanûnî Sultan Süleyman döneminde su miktarı artırılmıştır. XIX. yüzyılda Vali Ferid Paşa, Kızılviran dağlarından Çayırbağ suyunu demir borularla şehre akıtmıştır. Konya çeşmeleri değişik tipte inşa edilmiştir. Sivri kemerli çeşmeler yaygındır. Konya'da köşe başlarında, meydanlarda yaptırılan iki cepheli çeşmeler de vardır. Düz cepheli çeşmeler de ayrı bir grup oluşturur. Konya çeşmelerinin büyük bir kısmının ahşap sundurması bulunmaktadır. En eski çeşme Şems-i Tebrîzî yakınlarındaki Yavuz Selim Çeşmesi'dir (1519). Uluırmak'taki Gevrağı Çeşmesi (1537), Topraklık'taki Ak Çeşme (1554), Fakih Dede mahallesindeki Ali Paşa Çeşmesi (1555), Pîrî Mehmed Paşa Camii yanındaki Mehmed Ağa Çeşmesi (1589) eski örneklerdir. Konya'da kitâbeli 100'ün üzerinde çeşme bulunmaktadır. Konya'da çeşmelerden başka şadırvanlar da yapılmıştır. Mevlânâ Dergâhı Şadırvanı 1512'de inşa edilmiş ve XIX. yüzyılda yenilenmiştir. Diğer şadırvanlar Şerefeddin Camii Şadırvanı, Aziziye Camii Şadırvanı ve yıkılan Kapı Camii Şadırvanı'dır. Şehirde Osmanlı döneminde yapılmış hamamlardan günümüze gelebilen Ahmed Efendi Hamamı (1676) çift hamam olarak Mustafa Paşa tarafından inşa ettirilmiştir.

Sivil Mimari. Konya'nın sivil mimarlık eserleri olan eski evlerin çok azı günümüze ulaşabilmiştir. Bunlar, hayat denilen avlular içerisinde tek katlı veya iki katlı olarak yapılmıştır. Esas yapı malzemesi

taş temel üzerine kerpiçtir. Düz toprak damlar XIX. yüzyıl sonlarına doğru kırma çatıyla kaplanmıştır. Ana plan tipleri hayatlı, mâbeyinli, dış sofalı-îç sofalı olarak belirlenmiştir. Ahşap oyma çivili ve kalem işi süslemeli evler de bulunmaktadır.

Resmî Yapılar. Konya'da son Osmanlı devri ve Cumhuriyet dönemine ait önemli binalar mevcuttur. Vilâyet binası (1883), Gar binası (1889), Bağdat Otel (XIX. yüzyıl sonu), Gazi Lisesi (1917), Mimar Muzafer Bey'in yaptığı Kız Muallim Mektebi (1924), Gazi İlkokulu (1926), İsmet Paşa İlkokulu (1926) ve Hâkimiyet-i Milliye İlkokulu (1926) bunlardan bazılarıdır.

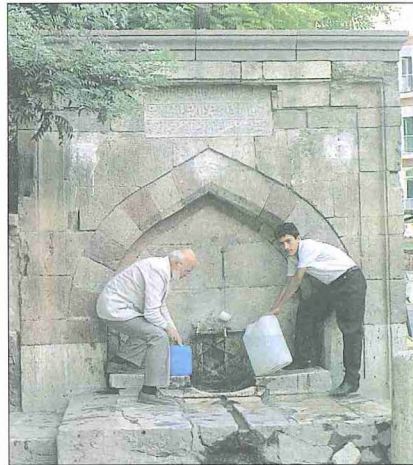
BİBLİYOGRAFYA :

Şehabettin [Uzluk], *Konya Âbideleri*, Konya 1939; Mehmet Önder, *Seyahatnamelerde Konya*, Konya 1948; a.mlf., *Mevlânâ Şehri Konya*, Konya 1962, tür.yer.; a.mlf., "Son Yüzyıl İçerisinde Konya'da Yıkılan Selçuklu Eserleri", *Prof. Dr. Yılmaz Önge Armağanı*, Konya 1973, s. 169-178; Celile Berk, *Konya Evleri*, İstanbul 1951; Konyalı, *Konya Tarihi*, tür.yer.; *Konya İl Yıllığı* (1967); F. Sarre, *Konya Köşkü* (trc. Şahabeddin Uzluk), Ankara 1967; Aptullah Kuran, *Anadolu Medreseleri*, Ankara 1969, I, tür.yer.; Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı*, İstanbul 1984, tür.yer.; Tuncer Baykara, *Türkiye Selçukluları Devrinde Konya*, Ankara 1985, tür.yer.; Osman Nuri Dülgerler, *Karamanoğulları Mimarisi* (doktora tezi, 1994), İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü; Remzi Oğuz Arık, "Alâeddin Tepesi", *Ölkü: Milli Kültür Dergisi*, 1/1, Ankara 1941, s. 12-15; Semavi Eyice, "Konya ile Silile Arasındaki Ak Manastır Menakıb'ul Arifin'deki Deyr-i Eflatun", *ŞM*, sy. 6 (1966), s. 135-160; a.mlf., "Bertrandon de la Broquière ve Seyahatnamesi (1432-1433)", *İTED*, VI/1-2 (1975), s. 85-126; Sadi Dilâver, "Anadolu'daki Tek Kubbeli Selçuklu Mescitlerinin Mimarlık Tarihi Yönünden Önemi", *STY*, sy. 4 (1971), s. 17-28; Mahmut Akok, "Konya'da Üç Tarihi ve Mimari Eser Altın Apa Kervansarayı, Hasbey Dar'ül Hüffazı ve Selim II. İmareti", *Türk Arkeoloji Dergisi*, XX/1, Ankara 1973, s. 5-36; a.mlf., "Konya Şehri İçindeki Alâeddin Tepesinde Türk Tarih Kurumu Adına Yapılan Arkeolojik Kazılarının Mimari Buluntuları", *TTK Belleten*, XXXIX/154 (1975), s. 217-224; Yılmaz Önge, "Konya ve Çevresindeki Mukarnash Şadırvanlar", *VD*, XIX (1985), s. 95-108.

HAŞİM KARPUZ

Konya'nın en eski çeşmesi olan Yavuz Selim Çeşmesi

KONYA ETNOGRAFYA MÜZESİ

Sâhibata caddesi üzerinde bulunan iki katlı betonarme bir yapıda hizmet vermektedir; teşhir salonu zemin kattıdır. Koleksiyonlarının nüvesini, 1901 yılında Müze-i Hümayun'un Konya şubesi olarak kurulan ilk müze ile 1927'de Mevlânâ Müzesi'ne çevrilen Mevlânâ Dergâhı'ndan getirilen etnografik eşyanın teşkil ettiği müze 6 Aralık 1975'te Konya Etnografya

Müzesi adıyla ziyarete açılmış ve sonraki yıllarda Türk-İslâm Sanatları Müzesi diye de anılmıştır. Müzede halen 6000'in üzerinde eser bulunmaktadır.

Büyük bir salonda sergilenen etnografik eserler arasında kadın kıyafetlerini oluşturan bindallı, salta, cepken, kaftan, işlik ve şalvarlar başta gelir; onları bohçalar, peşkirler, yağlık ve mendiller, uçkur-lar, yazmalar, yemeniler, çoraplar, keseler ve eldivenler takip eder. Bu bölümde sergilenen kadın süs eşyalarından oylar, gümüş gerdanlık, hamail, bilezik, kaşbas-tı, tepelik vb. eserler Osmanlı döneminin en güzel örneklerindendir. Halılar da müzenin en fazla dikkat çeken malzemesi arasındadır. Beyşehir Eşrefoğlu Camii'nden gelen XIII. yüzyıl yıldızlı halı parçası, yine aynı camiden gelen bir XV. yüzyıl halısı ile bazı Kula, Lâdik, Karapınar ve Gör-des halıları bunların başlıcalarıdır. Ayrıca müzenin Küçük Muhsine, Sille, Obruk gibi Konya çevresinin halı merkezlerinden gelen çok zengin bir halı ve kilim koleksiyonu vardır. Salonda günlük hayatta kullanılan birçok eşya da tipolojik sırayla düzenlenmiştir. Kahve takımları, kahve soğutucuları, tesbihler, tütün tabakaları, ağızlıklar, sofa takımları, nakışlı ve yazılı kaşıklar, ağaç ve tunç havanlar, bakır kazanlar, tencere ve tabaklar, porselen mutfak kapları, ibrikler, buhurdanlık ve gülâbdanlar, aydınlatma araçları bunlardan bazılarıdır. Osmanlı kitap sanatlarıyla ilgili yazı takımları, sedef kakmalı rahle-

ler, tezhipli mushaflar, nâdir hat ve deri cilt örnekleri de başka bir grup meydana getirir. Bir köşede de Konya'da çıkmış ve çıkmakta olan gazetelerin, dergilerin ilk sayfaları sergilenmektedir.

Salonda ayrı bölümler halinde sergilenen iki önemli koleksiyon yer almaktadır. a) Kenan Özbel koleksiyonu. Toplam 193 parçadan meydana gelen eserlerin büyük bir bölümünü hercai, sümbül, küpe ve karanfil çiçeklerini örnek alan çeşitli iğne oyları oluşturmaktadır. Genellikle XIX. yüzyıldan kalan sevâî, serenk, serâser, kutnu, kemha, çatma gibi kumaş parçaları çeşitli boyutlardadır ve çerçevesi olarak sergilenmektedir. Para, tütün, saat ve mühür keselerinin de renk ve motif bakımından çok değişik örnekleri bulunmaktadır. b) Refet Yardımcı koleksiyonu. Toplam doksan parçadan oluşur; 24 Kasım 1976 tarihinde müzeye hibe edilmiştir. Eserlerin büyük bir bölümünü XIX. yüzyıl kadın ve erkek kıyafetleri, geri kalanını da başta takılar olmak üzere çeşitli etnografik eşya meydana getirir. Aralarında fazla sayıda bindallı bulunan kadın kıyafetleri Konya çevresine ait olup işleme bakımından çok zengindir. Salonda ayrıca zengin bir Türk işleme sanatı bölümüne yer ayrılmıştır. Geometrik ve bitkisel motiflerle bezenmiş örneklerin çoğunluğunu XVIII-XIX. yüzyıllara tarihlenen değişik işleme teknikleriyle gerçekleştirilmiş peşkirler teşkil etmektedir. Sergilenen silâhlardan kılıç, kama, hançer, balta, topuz, ok, yay ve sadaklar türlerinin en iyi örnekleri arasındadır. Ateşli silâhlardan da çakmaklı ve kapsüllü tabancalar, teber tabancalar, tüfekler, mazgal tüfekleri, barutluklar, fişeklikler ve ayrı vitrinlerde anahtar ve kilitler sergilenmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Konyalı, *Konya Tarihi*, s. 1129-1150; Mehmet Önder, *Mevlâna Şehri Konya*, Ankara 1976, s. 405-406; a.mlf., *Türkiye Müzeleri ve Müzelerdeki Şaheserlerden Örnekler*, Ankara 1985, s. 148.

HAŞİM KARPUZ

KONYA İNCE MİNARELİ MEDRESE TAŞ ve AHŞAP ESERLER MÜZESİ

Taçkapısındaki oymalarla ünlü olan İnce Minareli Medrese'de 1956 yılında faaliyete geçmiş ve 2000-2002 yılları arasında medresede yapılan son restorasyonlardan sonra yeniden düzenlenerek 9 Temmuz 2002'de tekrar ziyarete açılmıştır. Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönem-

Taş ve Ahşap Eserler Müzesi olarak kullanılan İnce Minareli Medrese'nin ana eyvanı

lerine ait 200 dolayında taş ve ahşap eser barındırır; bunlardan sergilenenler şu şekilde düzenlenmiştir :

1. Dış mekân. Medrese'nin güneyinde özel bir sundurma altında tutulan eserlerin büyük bir bölümü Konya ve çevresinden derlenen Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemlerine ait mezar taşları ile yıkılmış türbelerden getirilen lahitlerdir. Çoğunluğu mermerden yapılan lahit tipi mezar taşları arasında form yazı ve süsleme bakımından büyük önem taşıyan örnekler bulunmaktadır.

2. İç mekân. a) Taş eserler. Tamamı Selçuklular'a ait olup içlerinde melek ve hayvan tasvirli kabartmalar sayıca fazladır. Büyük bir kısmı Konya Kalesi'nden gelen bu kabartmalardan I. Alâeddin Keykubad'ın hâkimiyetini sembolize eden çift başlı kartallar arasında özellikle 881 envanter numarasını taşıyan çok önemlidir. Sergilenen iki adet kanatlı melek kabartması ise Pazar (At Pazarı) Kapısı'ndan getirilmiştir. Arslan, ejder, antilop, harpi (kuş başlı, insan gövdeli mitolojik yaratık), balık, fil ve gergedan kabartmaları ile bağdaş kurmuş bir insan kabartması Anadolu Selçuklu sanatının Orta Asya menşeli oluşuna işaret etmektedir. İnsan kabartmalarında figürlerin duruşu, elbiseleri, ellerinde tuttukları sembolik kaplar Göktürk, Uygur ve Büyük selçuklu tasvirlerini andırır; hayvan tasvirleri ise Orta Asya hayvan üslûbunun devam ettirdiğini gösterir. Taş eserler arasında kitâbeler önemli bir yer tutar. Bunların çoğu, I. Alâeddin Keykubad'ın yaptırdığı Konya dış surlarından ve şehir merkezindeki Akıncı Mescidi (1210), Şekerfûruş Mescidi (1220) gibi Selçuklu yapılarından gel-

Konya Etnografya Müzesi'nde XIX. yüzyıla ait Konya işi kilim seccade (Envanter nr. 3033)

